

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА СВЕ ПОЛИЦИЈСКЕ РАДЊЕ

„ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК“ излази једанпут недељно. По потреби биће ванредних бројева. Претплата се шаље уредништву у Београду „Краљев трг“ до Управе града Београда, а у унутрашњости код овлашћених скупилача или на пошти. Цена је листу: селима, које улазе у састав општине а која је већ претплаћена, чиновницима, учитељима, званичницима, општинским писарима и осталим званичницима у опште годишње 12, полугодишње 6 динара. Гостионичарима и механџијама из унутрашњости годишње 16, полугодишње 8 динара. Жандармима годишње 8, полугодишње 5 динара, ну ови се по овој цени могу претплатити само преко својих командира полицијских односно пограничних одреда. Надештвима у опште 20 динара на годину. За иностранство: годишње 24, полугодишње 15 динара. Поједини бројеви „Полицијског Гласника“ не продају се. Рукописи не враћају се.

СВЕТ. Ј. ШУРДИЛОВИЋ
НАЧЕЛНИК I. КЛАСЕ ОКРУГА РУДНИЧКОГ

ХИПНОЗА И ЗЛОЧИН

Dr. med. Albert Moll

(СВРШЕТАК)

По себи се разуме, да не треба спорити то, да се извршење злочина олакшава хипнотичном сугестијом, код оних лица, која су наклоњена вршењу злочиних дела.

Позивају се многи на разне експерименте, који се врше са особама, које су подесне за хипнозу. Дају хипнотизованој девојци у руке револвер, који је тобож напуњен, и она га сугестивно окида на своју матер. Друга хипнотизована особа, сипа прашак, бајаги арсеник, у воду, коју пије њен рођак. Сви ти опити нису довољно снажни за доказ, јер хипнотизована особа има на дну своје душе праву представу о ситуацији, у којој се и у томе тренутку находи.

Знамо, да и у сну имамо свести о томе шта сања и да је цела ситуација измишљена. Па баш да хипнотизована особа и не зна праву ситуацију, ипак њома влада неки таман неадекватан осећај, кога се она сећа. Околност, што је хипнотизована у канцеларији хипнотизерској окинула револвер, не доказује, да би она то учинила и онда, да је ситуација била у ствари таква, т. ј. да је ту била њена мати, па да на њу окида пун револвер. То исто важи и за оне експерименте, који се чине у хипнози, и за оне у постхипнотичној сугестији где се неке у хипнотичном заносу даје сугестија, која има да се оствари после заноса, дакле по пробуђењу.

Па и у пркос свима приговорима, ипак се не може одрећи могућност, да се може сугестија употребити у прилици за злочин. Баш је вероватно код случаја, као што је Лигни-

чки, да се може употребити за злочин особа, која је јако примљива за хипнозу, и да је употреби заинтересована особа. У таквим је случајевима довољна и љубавна наклоност. Знамо добро, до кога степена привржености води таква једна страст: такво стање, које се у последње време бележи као стање пијанства. Не подлежи никаквој сумњи, да је овде јако ограничена одређеност воље. У таквим је случајевима хипнотична сугестија прекомерна; она ће само увећати опасност за хипнотизовану особу, тако да она неће имати интереса за последњег. Могу само да поновим, што сам на другоме месту већ поменуо, да се код таквих питања врло много претерује: „Не треба одмах веровати описима злочина, који излази по новинама, јер су ти извештаји више писани за то, да изазову грозу код људи или да им даду пикантну лектуру, него ли за то, да што допринесу науци.“

То исто важи и за оне случајеве, у којима су људи нагнати на лажно сведочење хипнотичном сугестијом. Извесно је, да се може веровати, да се сугестијом извесне особе натерају да буду уверене, е су виделе извесне предмете. Такође је извесно, да та заблуда може остати и после хипнотичнога сна. Да је у пракци тако велика опасност од хипнозе у томе погледу, ја не верујем, пошто је врло ретка могућност такве сугестије, која би била везана са коришћу по хипнотизера.

Казнено правна пресуда за злочин, који је извршен на хипнотизованоме или с помоћу њега, није тешка, ако је доказано постојање дела. Што се тиче суђења хипнотизованоме за злочин, ту треба имати у обзиру параграфе моралних деликата, који се односе на оскудицу свести и воље. Када се докаже постојање дела, онда не може ни подлежати сумњи, да ће се хипноза рачунати у стање оскудице свести и воље, као што се помиње у казненом законнику.

Код злочина, који су извршени с помоћу хипнотизованих особа, има да се примени § 51. немачкога казног законика, који искључује сваку казну за лица, која су у стању оскудице свести и воље или су у болесном стању, ако је у таквим приликама учинилац био лишен слободне воље.

При примењивању другог параграфа неће бити никакве тешкоће, да се хипноза подведе под појам оскудице свести. Особа која је хипнотизована, биће ослобођена казне. Само у случају, ако извесно лице да нарочито да се хипнотизује, да би извршило злочин, биће хипноза кажњива, слично ономе, као када се неко намерно опије, да би имао више храбрости за извршење злочина. У томе случају почиње извршење дела од онога тренутка, када се оно лице дало хипнотизовати, т. ј. од тога се тренутка урачунава њему та радња као кажњива. Ко даје хипнотичну сугестију за извршење злочина, тај наравно неће остати без казне, већ ће се сматрати као саучесник у томе делу или као и сам учинилац.

Тешкоћа је у таквим случајевима једино у доказивању постојања дела. Узмимо за пример, да се неки оптужени изјашњује код суда, да је при извршењу злочина осећао неко приморавање на то, а пре тога га је чешће хипнотизовао ма који хипнотизер. Или бранилац каквога оптуженога изнесе, да је злочин извршио његов клијент под утиском хипнотичне сугестије.

Било би вероватно, да оптужени не осећа никакво приморавање на извршење злочина, и с правом би се могло на-

гласити као главна опасност, да хипнотизер дајући сугестију за извршење злочина, даје у исти мах хипнотизованој особи сугестију и за то, да злочин изврши својевољно. У томе, дакле, случају неће то лице осетити никакво унутрашње приморавање. То је главна опасност. Ако би се повећао приговор хипнотичној сугестији, свакојако се има испитати, како би се могло утврдити постојање дела. Прва ће бити дужност, да се изврши хипнотизовање над оптуженим, те да се испита његова способност за хипнотизовање, и да се после кога евентуално буђењем расветли сећање на цео злочин.

Наравно да ће бити приговорено, да се хипнотизовање не може предузимати, пошто то не допушта казнену законик, али ја мислим, да у казненом законнику нема нигде одредбе; која би противуречила употреби хипнозе у томе циљу. Само стручњак не узима све изговоре у хипнози за готове паре; једно се може поуздано рећи, да се у хипнози причају врло рафиниране лажи. Хипнотизована особа није увек наклоњена да говори само праву истину.

К томе још долази велико опасност од сугестије. Ако је дотична хипнотизована особа јако за хипнозу примљива, то се сугестијом може она приморати да даје сваковрсне одговоре.

Један француски апсенички лекар држао је пробу са једним хистеричним човеком, који је био подобан за хипнотизовање. Исти је човек био оптужен као саучесник у једној крађи. У будноме стању овако је износила ствар: Једна је жена украла коње и кола, па је наредила њему, да отера то њеној кући, рекавши му, да је то купила. Апсенички лекар хипнотизује окривљенога. Овај прво рече у хипнози, да ништа и не зна о тој крађи, и описа ствар као у будноме стању што је учинио. Када му је лекар подуже говорио и уверавао га, да он, окривљени, мора знати, да је ту била ствар крађе, рече он, да је знао. Када му за тим би речено, да је можда и могућно, да он о томе није ништа знао, он поче одрицати као и у почетку. У кратко, тај је човек давао такве одговоре, како је кад био сугестован.

Из тога се може извести, да се треба чувати, како намерних лажи, тако сугестивних одговора у хипнози.

При том још сваки судија, и ако иначе може бити интелигентан, није стручњак у таквим питањима; само стручњак на пољу хипнозе, који има велика искуства, треба да врши такву истрагу.

Као што већ рекосмо, увек ће бити извесних тешкоћа у доказивању постојања дела. За то ипак не треба сумњати, да не треба прецењивати опасност хипнозе за злочин. Најпоузданије је средство за то не *поверавати се* ма коме хипнотизеру у таквој прилици. У том погледу треба бити нарочито обазрив према јавности, јер то води некорисним подражавањима таквих хипнотичних експеримената. Ту није само до опасности, што ће такве особе, подобне за хипнотизовање пасти у руке швиндлерима, већ треба нарочито пазити на опасности, које могу постићи здравље тих особа, које се бескорисно хипнотизују, коју предузима стручан лекар у потребним приликама, доноси користи, то знам из сопственога искуства. Да би се спречиле опасности од хипнозе по здравље и морал, мора се забрањивати употреба хипнозе, а нарочито када она служи за наслалу гледалаца.

ОПШТИНСКИ ПОСЛОВИ

Од општинских писара добили смо више питања, како треба да се крећу у појединим случајевима, који се пред општ. судовима појављују, те да би им радња била саобразна закону, ми ћемо та питања са нашим објашњењем овде изложити.

Прво. Кмет сеоски доставља општ. суду, да је ноћу 22. маја ове године, непознато лице из сеоског коша однело 100 кила кукуруза. Ко је ову крађу извршио, није могао сазнати. Но у договору са својим одборницима и сељанима, дошли су до тих резултата, да баце сумњу за ову покрађу на пет лица из села, која се сматрају за сумњива, јер, вели се, где омркну ту не освану. Лутају са стоком по туђем имању и у опште њихово понашање и кретање изазива сумњу противу њих. Тражио је да суд позове одбор и да се ова лица ставе под полицијски надзор.

Одбор општински наслањајући се на § 4 полицијске уредбе,

донео је одлуку, да се ових пет лица ставе под надзор за месец дана.

Противу ове одлуке они су се жалили начелнику среском и он је решење својим поништио ову одлуку из разлога: »да је рад општинског суда незаконит, јер сам суд вели, да они нису осуђивани до сада за крађе и друга казнима дела, према чему нису могли ни бити стављени под надзор. Међутим ако они лутају беспослени по селу и пуштају своју стоку у туђа имања, то нека их суд за таква дела казни, по прописима кривичног закона са наведених разлога, а пошто само окружна полицијска власт административно по § 391 .б. крив. закона може доносити решења да се неки стави под надзор.

Молимо да изнесете своје мишљење о томе, да ли је решење општ. суда правилно или решење полицијске власти о поништају тога решења.

Ми се одзивамо овој молби и ево наших разлога: Решење општинског суда и одбора неправилно је, јер нису могли људи бити стављени под надзор, када дотле нису били осуђивани за дела која вуку за собом последице оне, које траже законски прописи за поуздану сумњу и казнимост за прљава дела, која утиру грађанску част.

§ 1. полиц. уредбе, истина даје општин. суду право за стављање под полицијски надзор, но исти пропис законски, одређује кад и како право општ. суд на ову радњу има. Он гласи: » . . . . општински суд са одбором, стављаће под полицијски надзор до четири месеца учињеног крадљивца за учињену просту крађу, које вредност прелази два динара, а тако исто и онога, на кога би се у селу и општини основано сумњало, да чини крађе или паљевине, које се у општини дешавају, чему има места жалби на непосредну државну власт...«

Дакле општински суд има права, да оне своје грађане који су због крађа иступне природе осуђивани на казну, стави под полицијски надзор, тако исто, има права, да ставља под надзор и оне за које се *основано* сумња да у селу и општини чине крађе. Овај законски пропис довољно је јасан. Треба имати доказа и пресуду противу лица да је крадљивац и да је зато осуђен, па онда на основу тих доказа доносити одлуку за надзор. У другом смислу треба имати основану сумњу да неко у селу и општини врши казнима дела — крађе, па да се може ставити по овом законском пропису под надзор. А шта може бити »основана« сумња, ако то неће бити већ дотле пресуда или истрага код власти, која решава о надзору. У овом даном случају свега тога нема, јер се ни сумња ничим не утврђује, а општ. власт, противу њих нема никаквих званичних документалних података. Када овако стоји стање ствари онда, није остало општинској власти ништа друго, до да на ове своје сумњиве грађане припази, да их на делу ухвати, средством својих органа. Да их осуди и онда дође циљу, те да се тим људима спречи даље делање у овоме штетном правцу. Не могне ли се то постићи, онда се одборска одлука са мишљењем суда и његовом оптужбом противу овакових лица, шаље надлежној државној власти, са молбом да она донесе своју одлуку о надзору, јер је само она по § 391 .б. крив. закона надлежна за административно решавање, а на то општ. судови без претходног пресуђења и доказа немају права.

Друго: У броју 23 на страни 180 нашег листа штампано је као одговор на питање једног општ. писара, да ли општ. службеници, при изласима на увиђај имају права на дијурне — то, — да општински органи немају права на дијурне, јер им исте нису никојим законом одређене. И поред оваког јасног одговора, од једног општ. писара, ипак смо добили овакво питање, са молбом за објашњење: да ли општински часници имају права на наплаћивање дијурне, приликом изласка на лице места, приликом извиђаја по грађанским парницама. На то одмах одговарамо. Општински чиновници, и у опште часници немају права ни на какве дијурне при вршењу својих званичних послова па ма они какве природе били. Било да су то ствари судске или административне природе. Ако се врши премер имања за ублаштињење, наплаћује се такса за потврду тапије само 3 динара у корист касе, ако се врши попис заоставштине — масе, врши се бесплатно по дужности, ако се врши увиђај на лицу места за дела иступне природе, опет је општински суд дужан сву радњу по званичној дужности бесплатно вршити. У опште све што општински суд у кругу своје надлежности, у свима правцима рада има да врши, он је то дужан вршити

бесплатно, имајући на уму само прописе законске у смотрењу наплата такса, које се наплаћују у корист општинске таксе. Што се тиче дијурни по грађанским парницама, у којима се има на основу § 247 и 248. грађ. поступка извршити вештачки увиђај на лицу места, ту ће се дијурна наплаћивати од парничара само за вештаке, а суд и ову радњу, то јест присуствовање при вештачењу, врши бесплатно.

Да је законодавац хтео где одредити ове дијурне, он би то изрично у закон ставио. Дакле за вршење општинских послова у кругу њихове надлежности, нема никакве дијурне.

Треће По пропису § 471. грађ. суд. пост. не може се ни једном земљоделцу узети у попис за дуг, нити сам земљоделац може отуђити кућу с плацем и до пет дана земље на сваког задругара. Но овде није објашњено како се благодетење овог § има разумети између оца и његових пунолетних синова, зато учтиво молим уредништво да изволи објаснити следеће:

1. Кад један земљоделац, који у задрузи нема никаквих сродника сем својих синова, од којих су два или више пореске главе, хоће да прода једну земљу, коју је он купио или наследио пре пунолетства својих синова треба ли њему тражити да има по закону земље како за себе тако и за сваког сина и да ли он ово може без њихова пристанка отуђити?

2. Тако исто да ли се може овом земљоделцу, узети у попис земља за његов дуг, док се предходно како за њега тако и за његова два пунолетна сина не остави по 6 дана земље? Или се овом земљоделцу као оцу има оставити на уживање од његове земље само за њега, а не и за његове синове, који су у истом имању радећи заједно са својим оцем — постали пунолетни и пореске главе?

Ево нашег одговора: Мушка деца у задрузи од своје 15 године имају права на сву принову у имању, дакле они већ уживају извесна задругарска права. Пунолетна мушка деца ако су на имању свога оца, као земљоделци уживају сва задругарска права и њих закон штити, јер они после смрти очеве остају задругари и у случају деобе њихове или у случају тражења наплате дугова очевих, не би им се могло имање продати, а да не дођу под она благодетења која им даје § 471. грађан. судског поступка. Дакле и пунолетни синови као порез плаћајуће главе имају право на оно што им § 471. грађ. поступка као земљоделцима даје, онако исто као што и сва остала мушка деца преко 15 година имају право на принову, приход.

ПОД УТИЦАЈЕМ ДРУГОГА

од Јове Адамовића

„Ама шта хоћеш ти, докторе!“ узвикну готово љутито стари пензионер судија Милоје, један од четворице гостију који већ годинама вечераху заједно за познатим столом у гостионици код „Лава“. „Кад би по твоје ишло, онда не бисмо могли ни једног јединог злочинца или преступника казнити. Код сваког би лекари и стручњаци твоје багре нашли некакав разлог којим би га ослободили казне. Те не знам клептоманија, те контраерна сексуалност, те хипнотизам, и ђаво ће га знати како се све те будалаштине, о којима ја ништа нисам учио и о којима творци нашег кривичног и казненог права ни сањали нису, зову. — Јел украо? јесте! Јел силовао? јесте! Јел убио? јесте! то је оно су чим ја као судија треба да сам на чисто а који се моменат има узети као олакшавана околност, то је закоником одређено. Све оно што закоником није одређено за мене је лук и вода.“

„Да,“ одговори општински лекар Д-р Војновић, привидно хладнокрвно. „Да, зато што скупљачи тих ваших застарелих параграфа ни сањали нису да у овом свету живе и људи које њихова унутрашња природа тера на извршење злочина, исто тако као што нас глад тера да једемо и жеђ да пијемо; зато ви судије мислите да одговарате вашој дужности, кад пошале људе, којима је место у болници и лудници, на робију или Кајабурму.“

Трећи од гостију, секретар суда, који је за све време ове дискусије ћутао као да је сву своју пажњу управио на то, да на кошчицама прженог пилета не остане која трунчица меса, гурну, пошто је и последњу кошчицу чисто оглодао, тањир на страну, обриса уста и бркове убрусом на коме је најпре по-

тражио најчистије место, па онда, заваливши се у столицу, окрете се лекару;

„Дозволи, докторе. Нема сумње да је од преке потребе да се у интересу правде и човечанства што пре изврши ревизија нашег казненог права и кривичног законика; али кад би ми данас и приступили том послу, мислиш ли ти да би се зло, које ти сада нападаш, могло уклонити? — Јок вала! Ето узми ново немачко казнено право, које се оснива на најновијим резултатима науке и које се данас сматра као најбоље казнено право, па јесу ли се тамо уклониле све евентуалности тако званих судских убистава у погледу психологије? Не. А зашто? Зато што ни сама данашња наука није на чисто са питањима психологије која играју улогу у казненом праву. Нема готово ни једне гране у психологији са којом би психолози били међу собом сагласни. Тако је и у криминалној антропологији, у криминалној социологији, и т. д. Узми само борбу између Ломброза, Фери-а, Сигели, с једне и Виргова, Бера и других, с друге стране; даље између Гумпловића и Бернатцка, Ди-Прела и Фукса, па чак и Крафт-Ебнинг има исто тако своје противике као и своје приврженике. Од куда се може доћи до какве конзеквентности у казненом праву, када један психолог уверава судију на основу научних испитивања, да је преступник извршио дело у моменталном наступу душевне болести којој је потчињен, а други психолог тврди такође на основу научних испитивања, да је преступник душевно нормалан и да је дело извршио при чистој свести. С друге стране долази опет криминалантрополог и криминалсоциолог, од којих први тврди да је преступник истина здрав, али да је услед извесног облика своје лобање, вилица, грудног коша, и т. д., силом околности морао извршити злочинство, јер је као злочинац рођен; а други опет уверава судију да преступник није рођен као злочинац, но да га је његова околина учинила таквим. И све то на основу позитивних научних резултата. Сме ли се законодавац при грађењу законика обзирати на ове неконзеквентности? — Рашистите ви научари та питања па ћемо онда ми правници приступити послу“.

Доктор Војновић подиже лагано своју чашу са вином у у вис, загледа се према светлости електричне светиљке у исту, па онда као да у њој нађе одговор, одговори:

„Да у научном свету доиста влада велика поцепаност и неспоразум у питањима психијатрије, криминалне антропологије и социологије, не да се порећи. Али ако законодавац буде чекао док се научењаци буду у свему сложили, онда ће још хиљадама људи отићи на робију место у болницу. Молим те кажи ми ма и једну грану науке која није екзактна, а да су појмови у научном свету о њој потпуно пречишћени; свака од њих има међу научењацима, и то међу гласовитим, своје противнике као и своје присталице. Узми само као пример нашу медицину. Ни дан дањи није у науци решено питање о начинима лечења; о парацелзистима, о хомеопатији, изопатији, алопатији, и т. д., па ипак је држава као представник друштва концесионирала и узела у закриље само једну врсту лечења. Тако је и у другим гранана науке; узми само дарвинизам, материјализам, историју, социологију, и т. д. Па када се то зна, зашто онда баш у овом питању, које најзад исто тако задире у питање опстанка индивидуе као и медицина, чекати на коначно решење и закључни резултат психолошких истраживања; чекање које се по мом уверењу ни најмање не разликује од чекања на моменат када човек буде прозрео у све тајне наше мајке природе. Да ли се новим казним правом у Немачкој све постигло у овом правцу о коме је реч, не смем да тврдим, већ и с тога што савршенство није људска својственост; али да се доста постигло, о томе нема сумње. Немачка је правничка и судско-медицинска литература огромна и богата, и сваки је немачки правозаступник са истом више или мање познат. Благодарени новом казненом праву довољно је данас у Немачкој да оптужеников бранилац докаже да је оптужени члан дегенерисане породице, да је пијаница, да је боловао од врућице, или нешто слично томе, па да поротници који имају дело да суде, позову лекаре или психологе, да прегледају оптуженика и да даду свој суд о њему. Сваки члан пороте има право — а они готово увек чине употребу од истог — да тражи од позваних стручњака, да му изнесу разлоге и узроке на основу којих су изrekli овакав или онакав суд о оптуженику. На тај начин поротници пристају увек уз мишљење оног стручњака, који их

је дубље уверио, и изричу пресуду на основу оног лекарског мишљења, које је по њиховом најдубљем уверењу тачније. На тај се начин скида свака одговорност са суда, па се пренаша на представнике науке, који у оваквим случајевима и јесу прави носиоци одговорности, а тим се и углед суда и част судија не излаже пребацавању лакоумне површности и нетачности⁶.

„Поротни судови, драги докторе“, одговори секретар који је мирно саслушао у ватру павшег доктора, „нису у Немачкој заведени тек овим новим казним правом; они су и пре овога постојали. Исто тако није ни учестано позивање психолога и лекара пред суд, да даду своје мишљење о овом или оном преступнику, дело новог законика, но више дело науке и литературе. Маса великих психолошких проблема, који већ од дужег времена занимају науку у тако великој мери, и који у данашњој литератури тако велику улогу играју, тако је велика и од општег значаја, да је сваки поле образован човек морао истој обратити своју пажњу па дакле и судије: тако да данас само какав стари, свакој новини заклету непријатељ и до преступа индиферентни судија, може игнорисати оправдан захтев правобраниоца, да му се клијенат пре но што се осуди, лекарски прегледа. Ако се данас при суђењу каквог дела код којег је мотив нејасан или сумњив, то јест, где се не види јасно шта је злочинца руководило при извршењу злочина, редовно позивају стручњаку да прегледају злочинца, што пређе није било, то се онда на првом месту има благодарити научној литератури а не мање и белетристичној, и то поглавито данашњем натуралистичком правцу у овој, који је и шире кругова читалачке публике која се не бави радо научним проблемима, упознао са загонетним психолошким странама, страстима и инстинктима човечије душе. Да овај покрет у науци и литератури веома јако утиче на данашње правосудје не само у Немачкој но и у осталим културним државама, не да се порећи; али је питање: да ли су и резултати који се отуда добијају тако велики и тако повољни? Тамо где се има да реши питање: да ли је злочинац извршио дело у настану душевне болести или при чистој свести, обично се долази до повољног резултата, јер ту се тражи доказ: да ли оптужени доиста подлежи наступима такве једне болести, или не, што данашњој науци није тешко утврдити. Само онда, ако су симптоми болести сумњиве природе, тако да мишљење позваних лекара постаје подељено, постаје и ово питање заплетеније. У таквом се случају, као што си ти већ споменуо, суђење одлаже и оптужени се одведе у болницу на посматрање. Било да овакав случај наступи или не, до повољног се резултата ипак долази, јер лекари ће или наћи, да је оптужени доиста болестан и онда он остаје у болници, или да је здрав, и онда се опет предаје суду. Али ово долажење до повољног резултата много је ређе но што се то држи. Данашња наука зна да човек не мора бити само умно болестан у оном смислу речи како се то обично узима, то јест: блесаст, кретен, периодично или потпуно луд, но да постоје многе и многе болести које само добар психолог као такве опажа, а које лаик посматрач никад неће приметити. Болести чије је постојање науком утврђено, али о чијим дијагнозама као и узроцима и последицама влада највећа забуна међу научењацима. Овде спадају све психопатичко-сексуалне болести чији је број огроман, а да и не говорим о душевним болестима које се развијају из разних нервних болести, као и о сомнабулизму, хипнотизму и т. д. Кад год пред суд дође један од ових многобројних случајева, онда је и хаос ту. Судница се претвара у салу за научне диспутације у којој научењаци и професори специјалисте главну реч воде, и у колико их више има у толико и ствар постаје заплетенија; тако да судије постану, место обавештенији, све збуњенији.“

(Наставиће се).

УДОВИЦА

Guy de Maupassant

I.

Било је то у доба лова, у замку Банвиј. Јесен беше кишовита и туробна. Жуто лишће, уместо да пуцка испод ногу, труњаше по путовима, под страшним пљусковима.

Шума, готово оголела, беше влажна као каква купалишна одаја; када бисте зашли у њу, обузео би вас неки буђави мирис, неко испарење од нападале кише, покиселе траве, мокре земље, и ловци, као убијени од ове трајне поплаве, и снуждени пси, спуштена репа и слеplене длаке на слабинама, и младе ловице у танким чоханим хаљинама скроз прокислим, танка струка, враћаху се сваке вечери уморни и телом и душом.

У великом салону, после вечере, играо се лото, без воље, докле ветар ујасно лупаше капке од прозора и док се старе чегрталке окретаху као чигра.

Хтеде се тада да се причају приче, онакве као у књи-гама; али нико ништа не измисли што би било лепо и забавно: ловци причаху своје ловачке доживљаје, касапнице питомих зечева; а женскиње је узалуд лупало главу еда открије уобразиљу Шехерезаде.

Ускоро се престаде с том забавом, када једна млада женска, играјући се, и не мислећи о томе, руком своје старе тетке која беше остала девојком, опази мали прстен са плавом косом, који је она често виђала и не размишљајући о томе; онда, окрећући га полако око њена прста, она запита:

— Реци, тетка, какав ти је то прстен?... Било је реч о дечијој коси...

Стара госпођица поцрвене, затим пребледе, затим дршћућим гласом:

— Тако је то жалосно, тако жалосно, да нећу то никада заборавити. Сва несрећа мога живота долази отуда. Била сам тада сасвим млада, и усмелена ми је остала тако тужна да плачем кадгод се тога сетим.

Хтедоше да сазнају повест одмах, али тетка не хтеде да је исприча; напослетку, услед претеране молбе, она пристаде.

II.

Често сте ме чули где говорим о породици Сантезових, изумрлој данас. Познавала сам последња три човека из те куће. Сва су тројица умрла на исти начин; ево косе последњега. Било му је четрнаест година кад се због мене убио. То вам изгледа чудновато, је л' те?

Ах! био је то чудноват род, будале, ако се хоће, али дивне будале, будале из љубави.

Сви, с оца на сина, имаћаху силне страсти; велика узбудљивост њихова биће гонила их је ка најзаноснијим стварима, ка фанатичкој оданости, ка самим злочинима шта више.

И то је било код њих као што је ватрена побожност код извесних људи; они који се праве калуђерима немају исту природу као салонски људи.

Међу родбином се говорило: „Страстан као Сантезац“. Довољно је да човек једнога од њих познаје, па да познаје и све остале. Сви су били коврчасте косе, низ чело спуштене, гргураве браде, и крупних очију, чији зрак улажаше у вас и узбуњиваше вас, ни сами не знате зашто.

Деда овога о коме вам имам причати једну успомену, после много авантура, и двобоја, и отмица женскиња, страшно се заљуби, око своје шесете године, у кћер свога закупца. Познавала сам их обоје. Она је била плава, бледа, отмена, говорила је спор, гласом меким и тако љупким погледом да је бацала у занос.

Стари господар је узе код себе, и ускоро би њоме тако опчињен, тако освојен да не могаше бити без ње ни једног минута. Његова кћи и његова снаха, које становаху у замку, налажаху да је то природно: толико љубав беше традиција у тој кући. Када се тицаше страсти, ништа их није чудило, и, кад се пред њима говораше о противним склоностима, о растављеним љубазницима, чак о освети после издаје, обадве би рекле, истим тоном: „Ах! како је он (или она) могао трпети да се дотле дође!“ Ништа више.

Оне имаћаху сажаљења према драмама срца, али се никада нису љутиле, чак и онда када су оне биле злочиначке.

А, једне јесени, један младић, г. де Градел, позван у лов, оте му и одведе кћер.

Г. де Сантез остаде миран, као да се не беше ништа десило; али, једнога јутра, нађоше га обешена у псевој одаји, усред паса.

Његов син умре на исти начин, у једном хотелу, у Паризу, за време једнога свог путовања, пошто га је била преварила нека певачица из опере.

Он остави дете од четрнаест година, и удовицу, сестру моје матере. Она дође са малим да станује код мог оца, на нашем добру Беријон.

Не можете замислити како беше чудноват и како беше пре времена сазрео тај мали Сантезац. Рекао би човек да је сва нежност, сва узбудљивост његова рода пренета на овога, последњег. Сневаше непрестано и шеташе се сам, за више часова, једном великом алејом брестова идући од замка до шуме.

Ја посматрах са свога прозора тога сентименталног гамена, који озбиљно корачаше, с рукама на леђима, погнуте главе, и кашто се заустављаше да подигне очи као да би видео, и премишљаше, и осећаше оно што није за његове године.

Често би ми после вечере, за јасних ноћи, рекао: „Хајдмо сањарити, рођако...“ И ми одлажасмо заједно у парк. Он се заустављаше испред пропанака где трепераше она бела пара, оно бледо белило којим месец испуњава пољанице по шуми; и он ми говораше, стежући ми руку: „Погледај, погледај. Али ти ме не разумеш, ја то увиђам! Кад би ме ти разумела, ми бисмо били срећни! Да би се то појмило, ваља љубити!“ „Ја се насмејах и загрлих га, тога гамена, који ме обожаваше до лудила.

И често, после вечере, он би се посадио поред моје матере: „Хајде, тетка, рекао би јој, причај нам љубавне историје.“ И моја мати, из шале, припovedила би му све легенде његове фамилије, све страсне авантуре његових предака; јер их се знало хиљаде, истинитих и лажних. И свет их је ценно тога ради, и то је сатрло те људе: они се упињаху, сматрајући то за славу, не допустити да пропадне тај глас њихова дома.

Мали скакаше од радости, слушајући те нежне и страсне приповетке, и кашто би ударао рукама понављајући: „И ја, и ја, ја умем боље љубити него сви они!“

Отада, он ми се удварао, плашљиво и толико нежно и умиљато да је то било смешно; свакога јутра имађах ново цвеће, и сваке вечери, пре но што оде у своју собу љубио би ми руку промрмљавши: „Ја те љубим!“

Ја сам погрешила, много погрешила, и ја због тога још непрестано плачем, и зато сам испаштала целога свог живота, и остала сам уседелица, — или још боље, ја сам остала као вереница — удовица, његова удовица.

Забављаш се том дечијом нежношћу, узбуђиваш се шта више; бејаш према њему кокета, гледах да га очарам, као поред човека, бејаш умилна и неверна. Залудих то дете. Беше то игра за мене, и пријатна забава за његову и моју матер. Било му је четрнаест година! Замислите! ко би дакле могао озбиљно узети ту страст!

Грлила сам га колико је хтео; писах му чак љубавна писма која читаху наше матере; и он ми одговараше писмима, ватреним писмима која сам чувала. Он мишљаше да је тајна наша љубавна интимност, држећи се човеком. Били смо заборавили да је он Сантезац.

То је трајало близу годину.

Једне вечери, у парку, он паде на моја колена и, љубећи са бесним узбуђењем доњи део моје хаљине, не престајаше понављати:

— Ја те љубим! Ја те љубим умирући за тобом! Ако ме будеш икада преварила, чујеш ли? Ако ме будеш оставила ради ког другог, учинићу као мој отац!...

Па додаде снажним и дршћућим гласом:

— „Знаш ли ти шта си учинила?“

Затим, како ја остадох пренеражена, он устаде, и подижући се на прсте да би ми доспео до ушију, јер ја бејаш већа него он, испева моје име, моје крштено име: „Женевијева!“ гласом тако љупким, тако умилним, тако нежним, да ме сву прође језа; ја протепах:

— Хајдмо кући! хајдмо кући!

Он ми не рече више ништа и пође за мном; али, кад би на предњим степеницама, он ме задржа:

— Знаш, ако ме напустиш, ја се убијам!

Ја разумех овога пута да сам била сувише далеко, те постадох обазрива; како би ми он могао једнога дана чинити пребацивања, ја одговорих:

— Ти си сада за шалу сувише велики, и одвећ млад за озбиљну љубав: очекујем.

Држах да сам тако постала слободна.

У јесен га дадоше у завод. Када се идућег лета врати,

ја сам имала вереника. Он увиде одмах и за осам дана беше тако замишљен да се ја врло узнемирих.

Деветога дана, ујутру, приметих, устајући, једну малу хартијицу, ућушнуту испод мојих врата; дограбих је, отворих је, прочитах је:

„Ти си ме напустила, и ти знаш шта сам ти рекао. Моју смрт ти си заповедила. Како ја нећу да ме ко други нађе него ти, дођи у парк, право на место, где сам ти рекао да те љубим, и погледај у ваздух“.

Осетих као да постајем луда. Брзо се обукох, и отрчах на опредељено место. Његова качкета из завода беше на земљи, у блату. Беше целе ноћи падала киша. Подигох очи, и приметих нешто што се у лишћу љуљаше, јер беше ветар, дуваше јак ветар. Што сам опазила беше тело његово.

Не знам више шта сам после тога радила. Морала сам се, најпре, можда онесвестити, пасти, затим трчати ка замку, освестих се у постељи, с матером на мом јастуку.

Помислих да сам све то сневала у страшном бунилу; промрмљаш: „А он, он, Гонтран?...“ Не добих одговора.

Беше истина!

Нисам смела да га опет видим; али затражих неколико влакна од његове плаве косе: ето их... ето...“

III.

И стара госпођица испружи своју дрхтаву руку очајним гестом; затим се више пута усекну, убриса сузе и настави:

„Покварила сам просидбу... не казавши зашто... и остала сам увек... удовица тог детета од четрнаест година“.

Затим, њена тетка паде на њена прса дуго и горко лијући сузе; и кад се оде у собе да се спава, један дебели ловац кога она беше потресла шапну на ухо своме суседу:

— Зар то није несрећа бити до тог степена сентименталан?

ИЗ МЕМОАРА ЈЕДНОГ ВЕЧКОГ ДЕТЕКТИВА

Псето, крадљивац у жељезничком возу.

Вечерњи воз остављаше Беч. — Путници са воза поздраве се још једном са својима, који их испратеше. — Локомотива крену. Воз поче да јури поред кућа главне вароши, док се на послетку не изгуби и последња кућа. Пламенови варошког осветљења губише се и појављиваху се, за тим настаде густа тама, воз је летео кроз пуну, црну ноћ.

Путници, особито они у колима прве и друге класе, наместеше се удобно, у колико допушташе простор одељења у жељезничким колима. Сви су пружали кондуктеру бакшиш, само да добију засебно одељење, како би могли мирно спавати. — Ну кондуктер не могаше сваком жељу испунити, јер брзи воз беше препун, тако да се четири и пет путника задовољше једним одељењем.

Завесе на прозорима спустише, да не би добили још које госта у своје одељење, па ако би ипак на којој станици ко год упао, гледали су га попреко, јер им нарушаваше ноћни мир. —

Локомотива избациваше из димњака постепено густ дим, варнице искакаху и падаху у снег, који беше наслаган са обе стране жељезничког пута. Жељезничка кола дрмаху се и путници никако да дођу до жељеног мира. Ускоро постаде то дрмусање монотонно, загушљив ваздух и дим од дувана уједнаше за очи; очи се заклапаху, али то беше само дремање, никако спавање.

Воз је јурио све даље. На станицама неки путници изађоше из воза, нови уђоше.

Они, који беху у возу уморно отвараху очи, да виде своје нове сапутнике, па опет продужише спавање. Тако прође и ноћ.

Полагано поче да свиће. Ноћне сенке губише се, сад се појављиваху села и шуме, брда и долине; освану дан и локомотива јурила је даље и приближиваше се крају свога пута. — Путници се спремаху за излазак. На лицу им се видела уморност и сваки је хитао, да напусти своју малу одају, у којој беше за време путовања.

Увек једна и иста слика на жељезници, непрестано улажење и излажење, увек једно те једно. —

У извесном времену беше ипак неке промене. Путници убуђено тражили су по неку ствар, која им је нестала. —

Један је тражио свој новчаник, други свој часовник.

Сваки угао одељења у жељезничким колима претресан је, прегледаху и седишта, али изгубљене ствари не нађоше; без сумње извршена је крађа.

Те крађе у ноћним брзим возовима, које су извршиване на путницима који спаваху, учесташе; сваки дан беше све више пријава крађа и бечка полиција беше принуђена, да одреди већи број детектива, који ће путовати ноћним возовима, да трагају за крадљивцем. — У почетку се сумњало на жељезничко особље, али у скоро се увидело, да та сумња није оправдана, јер то беху махом поштени и беспрекорни људи, више година у служби жељезничке Управе, —

Готово месец дана путоваху детективи ноћним возовима, и нису успели да уђу у траг крадљивцу. — Овај пак није престао и даље да краде. На против, он је живо „радио“ свој посао. Данас је био у Чешкој, а идуће ноћи извршио би своју јединствену крађу у ноћном возу, који путоваше кроз Штајерску. —

Неуспешност тога трагања довела је полицијске органе до тога, да су изгубили сваку наду на успешан крај. — Сви беху изморени и клонули. Услед путовања ноћним возовима, које већ недељама трајаше, беху сви рђаво расположени. —

„Још овај пут, па онда молим да ме вратите бечкој полицијској Управи.“ — рече детектив Вурфталер својим друговима, са којима је требао ноћним возом да пропутује пругу од Трста до Беча.

Њих троје полицијских агената разместише се у целом возу. Вурфталер изабере себи четвора жељезничка кола прве и друге класе у средини воза, али његова енергија беше ослабила, био је већ јако малаксао и није могао непрестано ићи ходником жељезничких кола од одељења до одељења, да посматра све путнике. —

Он заузме место у углу једног одељења, па као и други путници тако и он не могаше да савлада свој умор; истина, није спавао, ал' ипак склопи очи и ствараше у глави могуће пријатнији распоред службе, кад се врати у полицијску Управу. Воз пође и као обично заустављао се кратко време код појединих станица, јурећи све даље и даље, а све ближе Бечу. —

Код једног места уђе нов путник у одељење жељезничких кола, у којем беше и детектив. Нов путник беше човек висок са плавим заковрченим брцима. Он баца своју малу путничку торбу у мрежу изнад седишта и заузме место код уласка одељења у жељезничким колима. Водио је собом и једно мало, бело псето, које одмах леже ниже његових ногу. — Путник се наслони на наслон седишта, изгледаше уморан и заклопи очи. —

Тада као у сну, муне ногом своје псето. Ово се диже, протегли и поче да звере по одељењу. Лаким скоком скочи на седишта и поче да оњушкује остале путнике, онако по псећем обичају. Путници и даље спаваху а псетање се враћаше свом господару, завуче њушку у његов џеп од капута и продужи даље свој извиђај.

Детектив Вурфталер познавао је тога путника са псетом. Овај више пута причаше, да је винарски агенат и да своје псето тако воли, да за њега увек плаћа путничку карту као и за себе, и кад не путује далеко, узима псето увек себи у жељезничка кола. —

Детективу Вурфталеру није никад тако сумњив изгледао господин са псетањетом као сада. Сумња беше све јача и он извести о томе своје другове у жељезничком возу, ови одмах поседну излаз тога одељења. —

Затим пробуди путнике. — И онај сумњиви, кад је видео шта се догађа, брзо се диже, али један полицијски агенат ухвати га, тако да овај не могаше ни покушати да бежи. Псетање показа зубе детективу и хтеде да скочи на њега, међу тим други детектив ухвати и њега вешито за врат а мала животиња ни да се макне. Одмах прегледају сумњивог путника и код њега нађоше и новчанике и џепне сатове, које је пећи крадљивац украо од путника и спустио у џеп своме господару. — Злочин беше тиме доказан.

Путници напустише одељење, у којем сада сам зликовац са псетањетом остаде, — разуме се под надзором тројице детектива. — Кад освану, приспе воз у Грац и ухапшеног господина спроведоше тамошњем суду. Он се зваше Милер и

беше немачки поданик. Псето је било особито дресирано да вади врло вешто новчанике и џепне сатове путницима, који у возу спаваху. —

Суђење беше у Грацу. На претресу морало је псето пред свима поновити свој особито вешит занат. За тим га убију, да не би својом опасном вештином даље штетило људе. — Август Милер буде осуђен на робију и прогонство.

У криминалној хроници, као да је то јединствен случај, да псето због крађе изводе пред судије. по немачком **М. Л.**

ЗЛОЧИН И КАЗНА

РОМАН Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГА

56

Па кад је ово сад поменуо Дуњи, с горчином, како се одлучио да је узме без обзира на рђав њен глас, говорио је сасвим искрено, шта више осећао је и дубоко незадовољство против те „црне и жалосне незахвалности“. А међутим, кад је Дуњу тражио, био је сасвим уверен да су све то сплетке, проста измишљења, што их је потрла пред целим светом и сама Марта Петровна, и које су одавно престале кружити и по варошици, камо су ватрено бранили и правдали Дуњу. Ни сад се неби он одрекао да призна како је све то знао и тада. Али не мање је ипак веома ценно своју одлуку да Дуњу уздигне до себе, и гледао је у томе јунаштво, подвиг. Кад је мало час о том разговарао с Дуњом он је исказао и своју тајну мисао, коју је сам неговао и чувао, којом се толико пута наслађивао, па није могао да разуме, како други нису могли да уживају у његову подвигу. Кад је пошао Раскољникову у походе, ушао је к њему с осећањем добродошлице, спремна да појње усев и да чује најслађе похвале. Па сад, разуме се, док је силазио по степеницама, осећао се и сувнише увређен и непризнат.

А Дуња просто мора да буде његова; не да се ни замишлити да се ње одрече. Давно, има већ неколико година како са сладошћу маштари он о женидби, али је само текао новац и чекао. Са заносом, у најдубљој тајности, мислио је на девојку честиту и сиромашну (неизоставно, свакако, сиромашну), врло младу, врло милу и лепушкасту, племениту и образовану, заплашену, која је необично много осетила несрећу, која би се пред њим савијала, девојку, која би док је жива гледала у њему спаситеља свога, која би поштовано стренила пред њим, која би му се покоравала, слушала га, дивила се њему, једино њему. У време одмора свога од рада, у тишини замишљао је толико сцена, толико слатких епизода ствараше му његово уображење све на тој заводљивој и веселој теми! И гле, сан толиких година тек што се није остварио: лепота и образованост Авдоје Романовне избекумаше га; њено беспомоћно стање до крајности га подстрекаваше. Показа се нешто још и више од онога што је маштао: показа се девојка поносита, лепа, јака карактера, поштена, васпитањем и образовањем прешла га, стоји над њим (он је то осећао), и баш такво биће биће му ропски захвално цела живота на његову племенитом поступку, на његову избављењу, и побожно ће пред њим у прах да се претвара, а он, он ће потпуно и неограничено да господари!... Као намерно, мало пре решио се на послетку иза дугог премишљања и надања, да каријеру сасвим промени и да ступи на шире поље рада, а уједно с тим, и то мало по мало, да пређе и у више друштво, на које одавна већ сладострасно помишља... Речју, одлучио се да окуси Петрограда. Знао је да се помоћу женскиња може „врло, и врло“ много да задобије. Чар и заносљивост прелепе, честите и образоване жене може дивно да лепша његов пут, да га привуче, да му створи ореол... и гле, ево све се растури, сруши, пропаде! Овај данашњи неочекивани, ружни раскид био је за њ као гром. То беше некаква ружна шала, глупост, немогућност! Само што се за једну мрвицу осмелио, чак није успео ни да каже све, просто се помамио, завео се, а свршило се овако озбиљно! Напоследку, зар он Дуњу не воли; — воли је он, како уме, већ је господарно њоме у својим сновима и машти, — па сад!... Не! Сутра, сутра треба све то повратити, залечити, поправити, и што је главно, ваља уништити оног занесеног жутокљуна, који је звему томе крив и крив. С болесном осетљивошћу сети се, опет некако нехотице, Разумихина... али у осталом, с те стране се брзо умири: Још само то треба да

и таквог човека ставим упоредо с њиме!“ Али кога се дои-
ста озбиљно бојао, — то беше Свидригајлов... Речју, изгледи
су на много посла и трчања. — — — — —

— Не, не, ја, ја са сам највише крива! говораше Дуњечка грлећи и љубећи мајку. — Полакомила сам се на његове новце, али кунем ти се, брате, да ни помислиту нисам могла да би то могао бити човек тако недостојан. Да сам га могла раније прозрети, ни зашто се не бих преварила, паммила! Не криви ме, брате!

— Бог нас је избавио! Бог! мрмља Пулхерија Александровна, али некако несвесно, као да још није разумевала све што се догодило.

Сви се радоваху, чак се и смејаху после пет минута. Само Дуњечка понекад побледи и скупи обрве сећајући се догађаја. Пулхерија Александровна није могла ни да замисли да ће се и она радовати: раскид са Лужином чињаше јој се још с јутра као страшна невоља. Али Разумихин беше усхићен. Своју радост не смедијаше још потпуно баш да покаже, него сав дрхташе као у грозници, као да му се тежина од пет пудова са срца свалила. Сад он има права да им сав свој живот преда, да им служи... И зар је мало шта сад! Уосталом, још је плашљивије гонио своје најудаљеније мисли, и страшио се свога уображења. Једини Раскољников сећаше све на истом месту, готово сетан па и расејан. Он, који је од свих највише наваљивао да се Лужин отклони, као да се од свих најмање интересовао за ово што се догодило. Дуња нехотице помисли да се он још непрестано веома на њу љути, а Пулхерија Александровна осврташе се на њ' бојажљиво.

— Па шта ти је казао Свидригајлов? приђе му Дуња.

— Ах, јест, јест! узвикну Пулхерија Александровна.

Раскољников подиже главу.

— Хоће неизоставно да ти одмах поклони десет хиљада рубаља, и уз то изразио је жељу да те једном види у присуству моме.

— Да је види! Ни зашто на свету! узвикну Пулхерија Александровна. — И како сме да јој нуди новце!

Потом Раскољников исприча (доста сухо) како је и шта разговарао са Свидригајловом, само изостави оно о привиђању Марте Петровне, да се неби губило у сувишностима, и осећајући непријатност да разговара још о чему осим о оном што је најпотребније,

— Па шта си му одговорио? упита Дуња.

— Испрва рекох да ти рећу ништа саопштити. Тада он рече да ће се он сам, ма на који начин, постарати да добије састанак. Уверавао ме да је да је његова страст према теби ђуд била, и да сад према теби не осећа ништа... Није рад да се за Лужина удаш... Уопште говорио је збуњено.

— Како га ти, Рођа, себи разјашњаваш? Какав ти се чини?

— Признајем, ништа не разумем добро. Нуди десет хиљада, а каже да није богат. Каже да хоће некуда да отпутује, а кроз десет минута заборавља да је о том говорио. Наједанпут говори како хоће да се жени, и да му и девојку већ просе... Свакако, он има неких намера, и највероватније — рђавих намера. Па опет је некако необично претпоставити да ће он тако бесмислено и глупо улазити у ствар, кад би имао рђавих намера према теби... Разуме се, ја сам га одбио једном за свагда, новац да ти не нуди. У опште био ми је врло чудноват, и... чак... са знацима душевне поремећености. Али могао сам се и преварити; можда је то просто нека врста пућења, надмености. Смрт Марте Петровне канда чини утиска на њ...

— Подај, Боже, покоја њеној души! узвикну Пулхерија Александровна. — Вечито ћу се за њу Богу молити! Јер, шта би сад с нама било, Дуња, да није тих три хиљада рубаља! Господе, као да су с неба послате! Ах, Рођа, јер од јутрос имали смо свега три сребрњака,* па смо ја и Дуња само премисљале како би часовник што пре негде заложили, само да не би у онога тражили, док се сам не би сетио.

Дуњу је некако сувише запрепастио предлог Свидригајловљев. Једнако стоји замишљена.

— Он је нешто ужасно замислио, јачачно! рече она готово шапућући сама за се, и готово да се стресе од грозе. Раскољников опази тај претерани страх.

— Чини ми се да ћу га још који јут видети, рече он Дуњи.

— Трагаћемо! Ја ћу да га тражим! енергично викне Разумихин. — Очију нећу скидати с њега! Рођа ми допушта. Мало час ми је и сам рекао: „чувај сестру“. А допуштате ли ви, Авдоћа Романовна?

Дуња се осмехне и пружи му руку, али јој забринутост не слази с лица. Пулхерија Александровна погледаше је плашљиво; него, три хиљаде очевидно су је умиривале.

После четврт часа беху сви у најживахнијем разговору. Па и Раскољников неко време бар слушаше пажљиво, ако и није разговарао. Разумихин је беседио.

— И зашто, зашто да ви отпутујете! говораше он занесен одушевљеним, слободним говором. — И шта ћете да радите у варошици? А што је главно, овде сте ви сви заједно и једно другоме потребни, — те још како потребни, разумите ме! Или, бар, за неко време отићи... А мене узмите у друштво, и већ вас могу уверити да ћу припремити, да ћу удесити изврсна предузећа, огледаћемо се. Слушајте, потанко ћу све да вам објасним, — сав план! Још јутрос, док још ништа није ни било, сијну ми у главу нека мисао... Ево у чему је ствар: ја имам стрица (упознаћу вас: нај-најпогоднији и нај-најпоштенији старчић!); стриц има хиљаду рубаља капитала, он сам живи од пензије и не трпи ништа. Друга година настала како ме све нуди да узем ту хиљаду, са шест од сто. Видим ја шта је: он просто хоће да ме потпомогне; али прошле године није ми требало новаца, а ове године само сам чекао да дође, наумио сам да позајмим у њега. После ћете ви дати другу хиљаду, од ваших три, па то је у први мах доста, ујединићемо се. Па шта ћемо после?

Разумихин узме да развија свој пројекат, и много је разјашњавао то, како скоро сви наши издавачи и продавци књига мало разумеју смисао и значење свога товара, па с тога су обично и рђави издавачи, док међутим ваљана издања у опште се исплаћују и дају каткад и знатан проценат. Баш о тој издавачкој радњи Разумихин је размишљао, радећи већ две године на три европска језика, која је добро знао, ма да је пре шест дана рекао Раскољникову како је у немачком „швах“, у намери да га приволи да прими на се половину преводјења и три рубље унапред. Али онда је сварао, а Раскољников је то знао.

— Зашто, зашто би ми своје испустили, када смо добили једно од најглавнијих средстава — своје, својствене новце? живо се буну Разумихин. — Истина, треба много радити, али ми ћемо и радити; ви, Авдоћа Романовна, ја, Родијон... друга издања дају сад славни проценат! Главни основ за предузеће јесте у томе што ћемо знати шта управо треба да преводимо. Преводићемо, издаваћемо, учићемо, све заједно. Сад ја могу да будем од користи, јер имам искуства. Већ ето скоро две године све сам око издавача, па сваког познајем до дна душе: не пале они свецима кандила, верујте! И зашто залогај проносити мимо уста! Ја знам, него тајим, два-три таква написа; могло би се по сто рубаља узети за мисао да се свака књига преведе и изда, а једна од њих, — ни пет стотина рубаља не бих за мисао узео! И шта мислите, само да то коме кажем, па би можда одмах се посумњало, така је то простота! Што се тиче самога рада, штампе, хартије, распродаје, — то ви мени поверите! Знајем ја сваки кутић. Испрва помало, после биће и више, бар ће бити да се не гладује, а већ у сваком случају свој ћу трошак извадити.

Дуњине очи блистаху.

— Свиђа ми се веома то што рекосте, Димитрије Прокофију, рече она.

— Ја вам о томе баш ништа не знам, јави се Пулхерија Александровна, — можда је и добра ствар, тек опет, Бог зна. Некако је ствар нова, непозната. Свакако, ми овде остати мо-
рамо макар за неко време...

Она погледа на Рођу.

— Како ти, брате, мислиш? упита Дуња.

— Ја мислим, да је његова замисао врло добра, одговори он. — Разуме се, о фирми не вреди маштати пре времена, али пет-шест књига одиста могућно је издати с несумњивим успехом. Знајем и сам један састав који ће свакако наћи прођу.

*) рубље у сребру

А што се тога тиче да ли ће он умети ствар да руководи, нема ту ни сумње; он ће већ смислити шта ће... Уосталом имаће још времена да се зоговорите...

— Ура! повиче Разумихин. — Стојте сад, у овој истој кући, код овог истог домаћина има један стан. Засебан, одвојен, цена умерена, три собице. Узмите за сад. Сутра ћу заложити часовник ваш и донећу вам новац, а тамо ће све бити удешено. Што је најлепше, можете сви троје заједно живети. и Рођа с вама. А куда ћеш ти, Рођа?

— Зар ти, Рођа, већ идеш? упита Пулхерија Александровна чак и са страхом.

— И то сад, у ово време! викну Разумихин.

Дуња гледаше брата с неверљивим чуђењем. Он држаше у руци капу; спремао се да изиђе.

— Ви нешто баш као да ме сахрањујете, или се за увек праштате, некако необично изговори он.

Као да се осмехну, али као да то и не беше осмејак.

— Али ко то зна, можда се последњи пут и видимо, дода изненадно.

То је мислио за се, али некако се само омаче с усана.

— Али шта је теби? узвикну мати.

— Куда ћеш, Рођа? некако необично упита Дуња.

— Идем, јер ми је веома потребно, одговори он смуђено, као да се колеба у ономе што хоће да каже; али на његову бледу лицу беше нека оштра одлучност.

— Хтео сам рећи... идући овамо... хтео сам вам рећи, манице... и теби, Дуња, да би за нас боље било да се неко време растанемо. Не осећам се добро, неспокојан сам... после ћу већ доћи... сам ћу доћи, кад... кад буде могућно. Сећам се вас, и волим вас... Оставите ви мене! Оставите ме сама! То сам тако наурио, још и пређе... Наурио сам то тврдо... Било са мном шта било, пропао или не, хоћу да будем сам. Заборавите ме сасвим. Тако је боље... Не распитујте за мене. Кад затреба, доћи ћу и сам, или ћу... позвати вас. Можда ће све ускренути!... А сад, ако ме волите, одреците ме се... Иначе, омрзнућу вас, осећам... Збогом!

— Боже! узвикну Пулхерија Александровна.

И мати и сестра беху ужасно уплашене; тако и Разумихин.

— Рођа, Рођа! Помиримо се, будимо као и пре! узвикну јадна мати.

Он се лагано окрене вратима и лагано пође из собе. Дуња за њим.

— Брате! Шта радиш то с мајком! прошапће она с погледом, који пламтијаше од незадовољства.

Он је погледа тешким погледом.

— Ништа, доћи ћу ја, ићи ћу! мрмљаше он полугласно као да не зна управо шта хоће да каже, па изиђе из собе.

— Неосетљиви, пакосни себичњак! викну Дуња.

— Није неосетљивац, него је с ума си-ша-о! Пометен је! Зар ви то не видите? И за то сте ви неосетљиви!... шапташе Разумихин живо, ватрено, готово њој у ухо, и снажно јој стиште руку.

— Одмах ћу се вратити! довикну он Пулхерији Александровној, која беше као мртва, па оде из собе.

Раскољников га очекиваше на крају ходника.

— Знао сам ја да ћеш ти за мном, рече он. — Него врати се к њима... Буди и сутра с њима... свагда буди... Ја... можда ћу доћи... ако буде могућно. Збогом!

Па и не пружајући му руку остави га и пође даље.

— Али куда ћеш? Шта ћеш? Шта је теби? Зар тако!... мрмљаше Разумихин засвим збуњен.

Раскољников се још једном заустави.

— Једанпут за свагда: никад ни о чем не питај ме. Немам шта да ти одговорим... Не долази ми. Може бити да ћу ја и доћи овамо... Остави ме... а њих не остављај... Разумеш ли ме?

У ходнику беше мрачно; они стајаху као свеће. За тренут се обојица посматраху ћутећи. Разумихин је целог живота памтио тај тренутак. Раскољниковљев успамтели и сталан поглед, који као да сваки секундом јачаше, прозираше у његову душу, у свест. Одједном Разумихин уздрхта. Између њих као да мину нешто необично... Некаква идеја, као неки знак, на-

помена; нешто ужасно, нагрђено, изврнуто а одједном схваћено с обе стране... Разумихин побледе као мртава.

— Разумеш ли сад?! рече одједном Раскољников, болесно искривљена лица. — Врати се, иди к њима, дода нагло, па се брзо окрете и пође из куће.

Нећу сад описивати шта је тог вечера било код Пулхерије Александровне, како се к њима Разумихин вратио, како их је умиривао, како се клео да Рођи треба дати времена да се одмори у болести, клео да ће Рођа за цело доћи, да ће долазити сваки дан, да је он веома, веома растројен, да га не треба љутити ни раздраживати; како ће он, Разумихин, да га прати, да ће му дозвати добра лекара, читав конзилијум... Рецију, да је од тога вечера Разумихин постао за њих син и брат.

IV.

А Раскољников се упути право кући на каналу, камо живљаше Соња. Кућа беше троспратна, стара, зелене боје. Нађе вратара и од њега добије неодређене упуте где живи Капернаумов, кројач. Нашавши на углу дворишта улазак по уским и мрачним степеницама, успне се напоследку, на други спрат, изађе на галерију која га са стране дворишта окружује. Док је он лутао у помрчини у недоумици где би то био улазак у стан Капернаумова, кад на три корака од њега се отворише нека врата; он се машинадно ухвати за њих.

(Наставиће се)

ПОТЕРА

Тодор Даковић — скитница, пресудом начелства окр. топличког, кажњен је са 15 дана затвора и прогонством, ноћу између 24. и 25. пр. м. побегао је из притвора поменутог начелства, пошто је извалио шип на вратима апсанским. Тодору је 40 год. високог раста, црномањаст, очију зелених, просед, браду подсеца. Од одела имао је на себи дугачку до колена гуњу од сукна са капуљачом, панталоне од штофа и на ногама оплетене опанке. Полицијске власти моле се, да у своме кругу потраже Тодора па нађеног спроведу или начелству у Прокупице или Управи града Београда с позивом на бр. 14926.

ТРАЖИ СЕ

Лазара Петровића, циганина, — свирача, из Ковачевца, ср. беличког, који је пре 4—5 дана из Јагодине отишао за Београд, начелник среза беличког актом Бр. 9811 тражи да му се по извесном делу кривичном спроведе. Па како Лазар није пронађен у Београду, што значи да амо није ни долазио, то се овим моле све полиц. власти, да Лазара у кругу своме потраже и с њим поступе по горњем захтеву.

ЛИЧНИ ОДНОСИ ПОЛИЦ. ЧИНОВНИКА

Г. Светозар Ј. Шурдиловић, начелник округа рудничког венчаће се данас са госпођицом *Тилијом*, ћерком г. Димитрија Довијанића проф. у пензији. Честитамо сердечно!

Г. Стеван М. Котуровић, начелник среза врачарског имао је част да буде примљен 25. ов. м. у аудијенцију код *Његовог Величанства Краља*.

ИЗЈАВЕ, ПОРУКЕ И ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

У данашњем броју доносимо на првом месту слику г. Светозара Шурдиловића, начелника округа рудничког. Биографију његову као и осталих окр. начелника, донећемо у обележано време.

Ако не буде хитних потера, наш ће лист изаћи у другу недељу 16. о. м. на два табака, т. ј. два броја уједно.

Молимо оне среске начелнике, који нам још нису послали претплату да ускоре са извршењем наредбе Господина Министра унутрашњих дела, расписом од 17. пр. м. ПН. 9337.